

DREPTURILE MINORITATILOR IN CONTEXTUL SATMAREAN AL ANILOR 1940

Asist. univ. drd. **Zoană Maria Gabriela**, Universitatea din Pitești
Avocat Ardelean Ciprian George, Baroul Satu Mare

Lucrarea tratează nerespectarea drepturilor fundamentale ale omului în anumite zone geografice ale României în anii 1940, atât în ceea ce privește cetățenii de origine română, cât și pe cei de origine evreiască. Atrocitățile au mers până acolo încât chiar prin intermediul legislației de la acea vreme drepturile fundamentale ale omului au fost grav încălcate, actele normative fiind extrem de discriminatorii.

Condiții istorice, politice și sociale până la dictatul de la Viena

Cele mai zbuciuante momente din istoria modernă a omenirii au fost cele două războaie mondiale și anii ce acestea i-au cuprins, înconjurați de clipe de groază și suferințe de care a avut parte cea mai mare parte a populației lumii și în special a Europei. Ambele războaie mondiale au surprins o Europă efervescentă aflată inițial în creștere economică evidentă, predominând în economiile țărilor dezvoltate industria și comerțul, După sfârșirea primului război mondial și semnarea Tratatului de la Trianon 1920 României i se restituie oficial Ardealul și se stabilesc granițele dintre cele două state.

Perioada de liniște nu va fi în schimb mare deoarece după nici două decenii va izbucni cel de-al doilea război mondial, care pentru populația din nord vestul României va avea efecte devastatoare nu numai datorită participăției la război, ci și datorită ocupației horticisto naziste din această perioadă, care va afecta în principal minoritățile evreiască și română.

Ungaria, una din cele două mari perdante ale primului război mondial, după o primă apropiere de democrațiile occidentale și de liga națiunilor, pentru a rectifica ceea ce considera ca a fost nedreptățită la Trianon decide să-și urmeze obiectivele revizioniste în tandem cu cel de-al treilea Reich. Cu o săptămână înainte de anexarea Austriei de către Germania, la 12 Martie 1938 guvernul Ungar a inițiat un program de reînarmare care a fost însoțit de adoptarea primei legi mari antievreiești. Cele două teme îngeminate cea a revizionismului și cea a chestiunii evreiești au devenit dominante în politica externă și internă a Ungariei. Alinierea Ungariei la cel de-al treilea Reich a dat primele roade la scurtă vreme după ce democrațiile occidentale au capitulat la Munchen (29.sept.1938) în fața cererilor naziste de rezolvare a crizei studenților în Cehoslovacia.¹

Campania expansionistă a Ungariei horticisto-naziste a fost în mod evident încurajată de pactul de neagresiune Germano-Sovietic din august 1939.

Dictatul de la 30 august 1940 numit și al doilea arbitraj de la Viena a fost actul care a dezlipit de Romania 43.591 km pătrați de teren și aproximativ 2,5 milioane locuitori, din care majoritatea erau români, urmați de germani și evrei. Din acest moment începe perioada de aspirare a evreilor și romanilor (considerati deopotrivă minoritate), măsuri discriminatorii *susținute de normele legale ungurești din acea perioadă*.

Măsurile discriminatorii i-au afectat destul de dur pe evrei mai ales în ceea ce privește interesele lor economice și educationale, cu atat mai mult cu cat politicile antievreiești erau deja implementate și

¹ The report of International Commission on the Holocaust in Romania noiembrie 11 2004, pag. 305

funcționau în Ungaria Hortistă a acelor ani; fiind astfel destul de ușor a aplica măsuri asemănătoare în zona Satu Mare, asupra celor două minorități, măsuri ce încet vor afecta toate drepturile fundamentale ale omului, mergând atât de departe încât se va aduce atingere aceluși drept care mai apoi (1950 prin C.E.D.O) va fi declarat cel dintâi, *dreptul la viață*.

În această ordine de idei iată ce se scria anterior intrării maghiarilor în Transilvania de nord în publicația “Peștii Hârlap”: “*dacă noi ungurii vom ocupa Ardealul toate minoritățile vor trebui să se acomodeze încă din primele 24 de ore. Nu vom mai repeta slăbiciunile Ungariei de altă dată, chiar dacă românii și evreii vor trebui să dispară de pe acest teritoriu*”; de asemenea într-o altă lucrare semnată Ducso Csaba, apărută în 1939, dar care în realitate aparținut lui Dudai Lorand (mai apoi primar de Dej) autorul arăta: “*Eu nu aștept să vină răzbușarea, nu aștept, voi suprima pe fiecare român ce îmi va ieși în cale. Pe fiecare îl voi suprima! Nu va fi îndurare. Voi aprinde toate satele românești. Voi distruge în întregime acest neam de tâlhari și țigani. Voi trage în sabie toată populația românească! Voi otăavi toate fântânile. Voi ucide totii copiii din leagăn și cu baioneta am sa-i scot din burțile mamelor lor*”. “(Vasile Mois, într-un interviu luat de Lacrima Cornelia Teocan).

Toate aceste idei specifice perioadei de ocupație hortisto nazistă au fost susținute de un cadru legislativ pe măsură din care vom aminti mai apoi câteva legi, si s-a extins în toate rândurile populației maghiare; relevanța fiind în acest sens intrarea în Satu Mare a lui Horthy Miklos, conducătorul Ungariei și a contelui Teleki Pal; pe trotuare erau zeci de mii de unguri din Satu Mare, din localitățile limitrofe și din Ungaria. Populația ungurească era în delir. Strigau: “*elyen a Nagy Magyarorsag*”- *traiască Ungaria Mare, “Horthy Miklos Teleki a Piskos Olah Menyének Ki”- Horthy Miklos-Teleky afară cu românii murdari din Ardeal), “Zsidomentes Hazat” – Patrie fără evrei.*

Tot atunci a fost lansată și o proclamație la Satu Mare, aspecte consemnate în scris pe larg în “Szamo”, o publicație a vremii. Înainte de a ne opri asupra legislației din vremea respectivă, cu ușurinta se poate observa modalitatea în care celor două minoritati română și evreiască nu li se recunoșteau nici cele mai elementare drepturi. Evident ca în jurul acelor ani legislația nu era cunoscută de toata populația și publicată așa cum este cunoscută și publicată în zilele de astăzi, un mare rol în vederea stabilirii dreptății avându-l cutuma precum si exemplul dat de conducătorii vremii, care așa cum am arătat s-a răspândit pana la cele de mai jos clase, care tolerau și participau la încălcarea tuturor drepturilor fundamentale, ale acestor două minorități evreiască si română.

Înțelegerea obiectivă a întinderii drepturilor fundamentale recunoscute acum prin Conventia Europeana a Drepturilor Omului cu protocoalele ce au completat-o, nu se poate cuantifica fără a prezenta legile, decretele lege si ordonanțele Guvernului Ungariei începând cu anul 1939 și mai ales după dictatul nazisto-fascisto-hortist de la 30 august 1940 și până în 1944, care au avut efecte directe și dezastruoase asupra populației evreiești în primul rând și apoi românești din Ardealul de Nord:

A. Legi adoptate de Parlamentul Ungariei Fascisto-Horthyste în perioada anilor 1940

1. Legea IV/1939, *privind îngrădirea extinderii evreilor în viața obștească și pe plan economic*, în Magyar Tornonytar-Corpus Juris Hungariei, 1939, evi, Budapest, 1939, p. 129-149
2. Legea IV/1940, *despre promovarea formei de areni mici, a dobândirii de posesiuni mici și locuri de casă și despre alte măsuri de politică funciară*, în Magyar Tornonytar-Corpus Juris Hungariei, Budapest, 1940, p. 7-42
3. Legea XV/1941, *privind completarea și modificarea Legii XXXI/1894 referitoare la dreptul matrimonial și dispozițiunile de protecție a rasei necesare în legătură cu aceasta*, în Magyar Tornonytar-Corpus Juris Hungariei, 1941, evi, Budapest, p. 56-66
4. Legea XV/1942, *privind bunurile imobiliare agricole și forestiere ale evreilor*, Magyar Tornonytar-Corpus Juris Hungariei, 1942, p. 89-109
5. Legea VIII/1942, *despre reglementarea statutului juridic al confesiunii israelite*, Magyar Tornonytar-Corpus Juris Hungariei, 1942, p. 39-42

² Ioan Comeau, Vasile Mois, Intoleranta si Crima Golgota satmareana, 1940-1945

³ Vasile Mois, într-un interviu luat de Lacrima Cornelia Teocan.

B. Decrete-Lege ale Consiliului de Miniștri Regal Ungar și ale unor ministere și instituții asimilate acestora

1. Decretul nr. 9140/1939 M.E. al Consiliului de Miniștri Regal Ungar, privind modificarea Decretului 8360/1939 M.E., referitor la *aplicarea măsurilor de politică funciară ale Legii IV/1939, asupra limitării expansiunii evreilor pe țărâm obștească și economic*, în Budapești Kozlony, nr. 223/1939, p.2
2. Decretul nr. 43300/1939 al Ministerului Justiției Regal Ungar, în chestiunea stabilirii normelor de carte funciară, necesare aplicării legii IV/1939, *privind limitarea expansiunii evreilor pe țărâm obștească și economic*, în Budapești Kozlony, nr. 223/1939, p. 1-3
3. Decretul nr. 5760/1940, M.E./1940, al Consiliului de Miniștri Regal Ungar, privind o nouă completare a decretelor 7720/1939 și 11610/1939, referitoare la executarea Legii IV/1939 de *îngrădire a expansiunii economice și obștești a evreilor*, în Budapești Kozlony, nr. 181/11 august 1940, p. 1-2
4. Decretul nr. 1940/1941 M.E. din 14 martie 1941, *privind aplicarea pe teritoriul răsăritean și ardelean realipit la Ungaria a măsurilor de politică funciară din Legea IV/1939, despre îngrădirea expansiunii obștești și economice a evreilor*, în Budapești Kozlony nr.62, din 15 martie 1941, p. 2
5. Decretul nr. 2220/1941 M.E. din 21 martie 1941, *privind aplicarea pe teritoriul răsăritean și realipit a unor dispoziții a Legii IV/1939 despre îngrădirea expansiunii obștești și economice a evreilor*, în Budapești Kozlony nr. 70, din 27 martie 1941, p. 1-3
6. Decretul nr. 2870/1941 M.E. din 10 aprilie 1941, *privind serviciul militar al persoanelor ce trebuie considerate evrei*, conform Legii IV/1939, în Budapești Kozlony nr. 84, din 13 aprilie 1941, p. 3
7. Decretul nr. 4640 din 24 iunie 1941, privind prelungirea termenului de 90 de zile în al. 2 și art. 3 al Decretului 2220/1941 M.E., în Budapești Kozlony nr. 143, din 27 iunie 1941, p. 1
8. Decretul nr. 1750 M.E. din 18 martie 1942, *privind îngrădirea circulației și punerea sub sechestru a bunurilor imobiliare agricole și silvice aflate în proprietatea evreilor*, în Budapești Kozlony nr. 65, din 19 martie 1942, p. 1-2
9. Decretul nr. 3530/1942 M.E. din 2 iunie 1942, *privind excluderea evreilor din funcțiile de supraveghetori și administratori de casă*, în Budapești Kozlony nr. 130 din 10 iunie 1942, p. 1-2
10. Decretul nr. 4410/1942 M.E., din 17 iunie 1942, privind executarea al. 2 art. 7 al Legii IV/1939, în Budapești Kozlony nr. 165 din 23 iulie 1942, p. 1-2
11. Decretul nr. 5160/1942 M.E. din 2 septembrie 1942, în privința aplicării Legii IV/1939, *despre îngrădirea expansiunii obștești și economice a evreilor*, în Budapești Kozlony nr. 199/03.09.1942, p 1
12. Decretul nr. 5300/1942 M.E. din 2 septembrie 1942, *privind reglementarea înstrăinării unor bunuri imobiliare aflate în proprietatea evreilor*, în Budapești Kozlony nr. 204/10 septembrie 1942, p. 1-3
13. Decretul nr. 7020/1942 M.E. din 27 noiembrie 1942, *privind atestarea unor îngrădiri specifice* art. 3 al Legii XV/1942, *despre bunurile imobiliare agricole și silvice a evreilor*, în Budapești Kozlony nr. 272 din 29 noiembrie 1942, p. 1-2
14. Decretul nr. 140/1943 M.E. din 7 ianuarie 1943, privind aplicarea dispozițiilor Legii XV/1942, *despre bunurile imobiliare agricole și silvice ale evreilor, referitoare la redarea bunurilor imobiliare arendate și preluarea bunurilor mobile*, în Budapești Kozlony nr. 7 din 10 ianuarie 1943, p. 1
15. Decretul nr. 2890/1943 M.E. din 18 mai 1943, privind *sistarea autorizațiilor de exercitare a informațiilor de credite și industrie de credite pentru evrei*, în Budapești Kozlony nr. 114 din 21 mai 1943, p. 1
16. Decretul nr. 3540/1943 M.E. din 17 iunie 1943, *privind formarea de comisii pentru estimarea bunurilor imobiliare și de altă natură preluate de la evrei*, în Budapești Kozlony nr. 140, din 24 iunie 1943, p. 1-3
17. Decretul nr. 3600/1943 M.E., din 22 iunie 1943, privind aplicarea Legii XV/1942, *despre bunurile imobiliare agricole și silvice ale evreilor*, în Budapești Kozlony nr. 140, din 24 iunie 1943, p. 3-15
18. Decretul nr. 4070/1943 M.E. din 7 august 1943, privind îngrădirea circulației șeptolului și a inventarului bunurilor de sub Legea XV/1942, în Budapești Kozlony nr. 177 din 8 august 1943, p. 3-4
19. Decretul nr. 4250/1943 M.E. din 31 august 1942, *privind utilizarea bunurilor imobiliare luate prin Legea nr XV/1942*, în Budapești Kozlony nr. 197 din 7 septembrie 1943, p. 1-2
20. Decretul nr. 1140/1942 M.E. din 27 martie 1944, *privind obligația abonaților telefonici evrei de a presta anumite date*, în Budapești Kozlony nr. 71 din 29 martie 1944, p. 1-2
21. Decretul nr. 1200/1944 M.E. din 29 martie 1944, *privind interdicția de a angaja neevrei în gospodăriile evreiești*, în Budapești Kozlony nr. 73 din 3 martie 1944, p. 1

22. Decretul nr. 1210/1944 M.E. din 29 martie 1944, **privind încetarea serviciilor publice și însărcinările publice, a activității avocațiale a evreilor**, în Budapești Kozlony nr. 73 din 31 martie 1944, p. 2
23. Decretul nr. 1220/1944 M.E. din 29 martie 1944, **privind încetarea cotizației de membru în Camera Ziariștilor, cea a oamnelor de teatru și cea cinematografică a evreilor**, în Budapești Kozlony nr. 73, din 31 martie 1944, p. 2
24. Decretul nr. 1230/1944 M.E. din 29 martie 1944 **privind anunțarea matricolelor publice aflate în proprietatea evreilor**, în Budapești Kozlony nr. 73, din 31 martie 1944, p. 2-3
25. Decretul nr. 1240/1944 M.E. din 29 martie 1944, **privind semnul distinctiv pentru evrei**, în Budapești Kozlony nr. 73 din 31 martie 1944, p.3
26. Decretul nr. 1450/1944 M.E., din 4 aprilie 1944, completarea Decretului 1240/1944, în Budapești Kozlony nr. 77 din 5 aprilie 1944, p. 4
27. Decretul nr. 26666/ Președ. H.M. din 4 aprilie 1944 al Ministerului Apărării, **privind retragerea dreptului evreilor de a purta uniformă militară**, în Budapești Kozlony nr. 77, din 5 aprilie 1944, p. 4
28. Decretul nr. 1270/1944 M.E. din 5 aprilie 1944, **privind limitarea călătoriei evreilor**, în Budapești Kozlony nr. 79, din 7 aprilie 194, p. 4
29. Decretul nr. 1300/1944 M.E. din 6 aprilie 1944, **privind obligația evreilor cu autorizație radio să ofere date**, în Budapești Kozlony nr. 79 din 7 aprilie 1944, p. 4
30. Decretul nr. 1370/1944 M.E. din 12 aprilie 1944, **privind reglementarea autorizațiilor de farmacie ale evreilor**, în nr. Budapești Kozlony 83 din 14 aprilie 1944, p. 1-2
31. Decretul nr. 1600/1944 din 11 aprilie 1944 **privind anunțarea și sechestrarea averilor evreiești**, în Budapești Kozlony nr. 85 din 16 aprilie 1944, p. 1-3
32. Decretul nr. 1490/1944 M.E. din 18 aprilie 1944, **privind anunțarea aparatelor de radio procurate de la evrei**, în Budapești Kozlony nr. 89 din 29 aprilie 1944, p. 2
33. Decretul nr. 33000/Peșed. 18-1944 H.M., Ministerul Apărării, din 20 aprilie 1944, **privind luarea în folosință a aparatelor de radio de la evrei**, în Budapești Kozlony nr. 83, din 21 aprilie 1944, p. 2
34. Decretul nr. 50500/1944, K.K.M., Ministerul de Comerț și Comunicații, din 21 aprilie 1944, p. 2-3
35. Decretul nr. 217300/1944, K.K.M., din 19 aprilie 1944, **privind predarea aparatelor de radio de către evrei**, în Budapești Kozlony nr. 89 din 21 aprilie 1944, p. 2-3
36. Decretul nr. 1520/1944 M.E. din 21 aprilie 1944, **privind autogovernarea și reprezentarea intereselor evreimii – Înființarea Uniunii Evreilor din Ungaria**, în Budapești Kozlony nr. 90/22.04.1944, p. 1-2
37. Decretul nr. 1085200/1944 C.M. Ministerul Aprovizionării, din 22 aprilie 1944, **privind raționalizarea aprovizionării cu alimente a evreilor**, în Budapești Kozlony nr. 91/23 aprilie 1944, p. 4
38. Decretul nr. 1540/1944 M.E., din 21 aprilie 1944, **privind încetarea angajării evreilor în domenii intelectuale**, în Budapești Kozlony nr. 92 din 25 aprilie 1944, p. 1-2
39. Decretul nr. 1540/1944 M.E. din 22 aprilie 1944, **privind rectificarea Decretului cu același număr din ziua precedentă**, în Budapești Kozlony nr. 93, din 26 aprilie 1944, p. 1-2
40. Decretul nr. 108500/1944 al Ministerului Aprovizionării Publice, **în legătură cu reglementarea aprovizionării cu alimente a evreilor**, în Budapești Kozlony nr. 91 din aprilie 1944, p. 1-2.
41. Decretul nr. 1610/1944 M.E. din 26 aprilie 1944, **privind reglementarea unor chestiuni în legătură cu locurile de casă și cu locuințele evreilor**, în Budapești Kozlony nr. 95 din 28 aprilie 1944, p. 1-2
42. Decretul nr. 1630/1944 M.E. din 26 aprilie 1944, **privind limitarea cumpărării și deținerii de către evrei a armelor, munițiilor, explozivilor**, în Budapești Kozlony nr. 95 din 28 aprilie 194, p. 3
43. Decretul nr. 20500/1944, Ministerul Industriilor din 28 aprilie 1944, **date ce trebuie prestate de către evrei în industrie**, în Budapești Kozlony nr. 96 din 29 aprilie 1944, p. 1-3
44. Decretul nr. 1077, PM. Ministerul de Finanțe din 28 aprilie 1944, **privind executarea unor dispozițiuni ale Decretului 1600/1944, M.E.**, în Budapești Kozlony nr. 96 din 26 aprilie 1944, p. 3-4
45. Decretul nr. 12300/1944, PM. Ministerul de Finanțe, din 28 aprilie 1944, **privind călătoriile evreilor**, în Budapești Kozlony nr. 96, din 26 aprilie 1944, p. 4
46. Decretul nr. 1530/1944 M.E. din 26 aprilie 1944, **privind revizuirea unor documente de scutire pentru evrei**, în Budapești Kozlony nr. 97, din 30 aprilie 1944, p. 2

47. Decretul nr. 10800/1944 M.E. din 29 aprilie 1944, *referitor la apărarea vieții spirituale ungurești de lucrările autorilor evrei*, în Budapesti Kozlony nr. 97 din 29 aprilie 1944, p. 4-5
48. Decretul nr. 414/1944, BM Ministerul de Interne *privind interzicerea frecventării băilor publice de către evrei*, în Budapesti Kozlony nr. 97 din 30 aprilie 1944, p. 1-2
49. Decretul nr. 1580/1944 M.E. din 4 mai 1944 *privind sistarea autorizațiilor oficiale de aducătoare de câștig ale evreilor*, în Budapesti Kozlony nr. 102, din 6 mai 1944, p. 1-2
50. Decretul nr. 3700/1944, VKM Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, din 4 mai 1944, *privind interzicerea purtării uniformei școlare de către evrei*, în Budapesti Kozlony nr. 102/06.04.1944, p. 4
51. Decretul nr. 231300/1944 BM Ministerul de Interne, din 5 mai 1944, *privind delegarea de administratori pentru persoanele evreiești deportate*, în Budapesti Kozlony nr. 104/09.04.1944, p. 1-2
52. Decretul nr. 1141/1944 Ministerul de Finanțe, privind luarea în considerare a venitului net cadastral, respectiv a fondului de impozit pe casă după unele bunuri imobiliare, sub aspectul calculării despăgubirilor pentru bunurile imobiliare dobândite pe baza Legii XV/1942, despre bunurile agricole și silvice ale evreilor, în Budapesti Kozlony nr. 104, din 9 mai 1944, p. 9
53. Decretul nr. 8960/1944 VKM Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice din 10 mai 1944, *privind retragerea autorizațiilor date evreilor pentru susținerea de școli, cursuri sau cămine de evrei*, în Budapesti Kozlony nr. 107, din 12 mai 1944, p. 9
54. Decretul nr. 160765/1944 EMK Comisarul Guvernamental pentru Problemele Șomajului Intelectual, din 10 mai 1944, privind înregistrarea o singură dată a forței de muncă evreiești cu 7 clase medii sau mai mult, angajate în domenii neintelectuale, în Budapesti Kozlony nr. 107/12.05.1944, p. 2
55. Decretul nr. 1730/1944 M.E. din 11 mai 1944, *privind reglementarea unitară a sferei persoanelor scutite de obligațiile dispozițiilor valabile pentru evrei*, în Budapesti Kozlony nr. 108 din 13 mai 1944, p. 1-2
56. Decretul nr. 176774/1944 VII BM Ministerul de Interne din 10 mai 1944, *privind numirea curatorului provizoriu al evreilor din Ungaria*, în Budapesti Kozlony nr. 108 din 13 mai 1944, p. 3-4
57. Decretul nr. 1204/1944 PM Ministerul de Finanțe din 16 mai 1944, *privitor la aplicarea Decretului nr. 1580/1944*, în Budapesti Kozlony nr. 111, din 17 mai 1944, p. 3-4
58. Decretul nr. 24200/1944 IPM Ministerul Industriilor din 19 mai 1944, *privind retragerea autorizațiilor de giranți pentru brevete evreiești* în Budapesti Kozlony nr. 118, din 20 mai 1944, p.4
59. Decretul nr. 11000/1944 M.E. din 17 mai 1944, *privind retragerea unor autorizații industriale ale evreilor*, în Budapesti Kozlony nr. 113 din 20 mai 1944, p. 3-4
60. Decretul nr. 500/1944 BM Ministerul de Interne din 19 mai 1944 *privind îngrădirea în frecventarea unor localuri publice de către evrei*, în Budapesti Kozlony nr. 113 din 20 mai 1944, p. 4
61. Decretul nr. 510/1944 BM din 19 mai 1944 *privind interzicerea frecventării de către evrei a localurilor de divertisment*, în Budapesti Kozlony nr. 113 din 20 mai 1944, p. 9
62. Decretul nr. 1052/1944 VI PM Ministerul de Finanțe, din 19 mai 1944, privind aplicarea Decretului nr. 1600/1944 M.E. în Budapesti Kozlony nr 113 din 20 mai 1944, p. 9
63. Decretul nr. 56155/1944 EMK Comisia Guvernamentală pentru probleme de șomaj intelectual din 19 mai 1944, referitor la cereri de forță de muncă în locul evreilor cu loc de muncă sistat în domeniul intelectual, în Budapesti Kozlony nr. 113 din 20 mai 1944, p. 8-9
64. Decretul nr. 58000/1944 EMK Ministerul Comerțului și Comunicațiilor, din 20 mai 1944, *privind îngrădirea activității industriale și comerciale a evreilor*, în Budapesti Kozlony nr. 114 din 21 mai 1944, p. 2
65. Decretul nr. 60000/1944 KKM Ministerul Comerțului și a Comunicațiilor, din 20 mai 1944, *privitor la anunțarea raportului de muncă, a angajaților evrei la comercianți evrei*, în Budapesti Kozlony nr. 114 din 21 mai 1944, p. 2-3
66. Decretul nr. 1870/1944 M.E. din 22 mai 1944, *privitor la radierea membrilor și a consilierilor evrei ai burselor, concedierea angajaților evrei de la burse*, în Budapesti Kozlony nr. 116 din 24 mai 1944, p. 1-2
67. Decretul nr. 66500/1944 KKM Ministerul Comerțului și a Comunicațiilor, din 22 mai 1944, privind aplicarea Decretului nr. 1580/1944 M.E., în Budapesti Kozlony nr. 116 din 24 mai 1944, p. 5-6
68. Decretul nr. 1830/1944 M.E. din 22 mai 1944, *privind înregistrarea și păstrarea operelor de artă aflate în posesia evreilor*, în Budapesti Kozlony nr. 117 din 25 mai 1944, p. 1-2

69. Decretul nr. 66658/1944 KKM Ministerul Comerțului și Comunicațiilor, din 24 mai 1944, privind modificarea Decretului 50500/1944 KKM, în Budapești Kozlony nr. 117 1944, p. 1-2
70. Decretul nr. 7700/1944 XIII a PM Ministerul Finanțelor privind extinderea asupra autorizațiilor de producție a tutunului, a Decretului 1580/1944 MC în Budapești Kozlony nr. 118/26.05.1944, p. 1-2
71. Decretul nr. 100100/1944 BM Ministerul de Interne, privind extinderea Decretului 1580/1944 ME asupra autorizațiilor eliberate de Poliție, în Budapești Kozlony nr. 119 din 26 mai 1944, p. 2-3
72. Decretul nr. 1990/1944 din 1 iunie 1944, privind *limitarea cumpărăturilor făcute de evrei, pentru anumite ore ale zilei*, în Budapești Kozlony nr. 125, din 4 iunie 1944, p. 2
73. Decretul nr. 74187/1944 FM Ministerul Agriculturii, din 10 iunie 1944 privind aplicarea Decretului 1580/1944 ME, în Budapești Kozlony nr. 130 din 11 iunie 1944, p. 5-6
74. Decretul nr. 2120/1944 ME din 10 iunie 1944, *privind darea în folosință a locurilor de prăvălie a evreilor*, în Budapești Kozlony nr. 132 din 14 iunie 1944, p. 1-2
75. Decretul nr. 12200/1944 KM Ministerul Aprovizionării din 20 iunie 1944, privind aplicarea Decretului nr. 1580/1944 ME, în Budapești Kozlony nr. 139 din 23 iunie 1944, p. 2-4
76. Decretul nr. 2230/1944 ME din 19 iunie 1944, *privind supravegherea administrării bunurilor imobiliare agricole și silvice ale evreilor străini*, în Budapești Kozlony nr. 140 din 23 iunie 1944, p. 1
77. Decretul nr. 2250/194 ME, din 21 iunie 1944, *privind practica medicală și calitatea de membru în camerele medicale ale evreilor*, în Budapești Kozlony nr. 140 din 15 iunie 1944, p. 1
78. Decretul nr. 8200/1944 VKM Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, din 23 iunie 1944, *referitor la predarea matricolelor confesionale și școlare israelite*, în Budapești Kozlony nr. 141 din 24 iunie 1944, p. 5
79. Decretul nr. 31100/1944 Ministerul Industriilor din 24 iunie 1944, privind aplicarea Decretului 1580/1944, ME, în Budapești Kozlony nr. 142 din 25 iunie 1944, p. 8-10
80. Dispoziția nr. 11300/1944 din 21 iunie 1944, *privind scoaterea din circulație a lucrărilor de autori evrei*, în Budapești Kozlony nr. 142 din 25 iunie 1944, p. 14-15
81. Dispoziția nr. 83000/1944 OHCM Oficiul de Prestații a Invalizilor de Război, din 21 iunie 1944, *pentru revizuirea pretențiilor de invaliditate pentru invalizii de război grad I și II evrei*, în nr. 147 din 2 iulie 1944, p. 7
82. Decretul nr. 1540/1944 ME din 12 iulie 1944 privind modificarea și completarea Decretului 1520/1944 ME, în Budapești Kozlony nr. 157, din 14 iulie 1944, p. 4
83. Decretul nr. 2650/1944 ME din 21 iulie 1944, *privind reglementarea unor probleme legate de averile evreiești*, în Budapești Kozlony nr. 165 din 23 iulie 1944, p. 2
84. Decretul nr. 191449/1944 VII b. BM Ministerul de Interne, din 22 iulie 1944, *privind completarea unor locuri devenite vacante în Curatoriul Provizoriu al Uniunii Evreilor din Ungaria*, în Budapești Kozlony nr. 169 din 28 iulie 1944, p. 12
85. Decretul nr. 91647/1944 KKM Ministerul Comerțului și Comunicațiilor din 26 iulie 1944, *privind delegarea unor conducători de întreprinderi la stabilimente industriale comerciale ale evreilor*, în Budapești Kozlony nr. 169, din 28 iulie 1944, p. 12-13
86. Decretul nr. 188358/1944 EMK Comisia Guvernamentală pentru Probleme Șomajului Intelectual, din 1 august 1944, *privind condițiile de eliberare a autorizațiilor de frecvență a locurilor de muncă și scutirea temporară de sub serviciul militar auxiliar pentru evreii lăsați în muncă în baza art. 2 al Decretului 1540/1944 ME*, în Budapești Kozlony nr. 174 din 3 august 1944, p. 15
87. Decretul nr. 2880/1944 ME din 2 august 1944 privind modificarea Decretului 2120/1944 ME în Budapești Kozlony nr. 177 din 6 august 1944, p. 3
88. Decretul nr. 189821/1944 EMK din 15 august 1944, *privind angajarea și anunțarea forței de muncă angajate în locul evreilor concediați*, în Budapești Kozlony nr. 183 din 16 august 1944, p. 8-9
89. Decretul nr. 2040/1944 ME din 21 august 1944, *privind scutirea unor persoane de măsurile referitoare la evrei*, în Budapești Kozlony nr. 189, din 22 august 1944, p. 1
90. Decretul nr. 3050/1944 ME din 18 august 1944, privind completarea Decretului 1600/1944 ME în Budapești Kozlony nr. 191 din 24 august 1944, p. 2
91. Decretul nr. 3100/1944 ME din 23 august 1944, *privind încetarea activității gospodărești a evreilor pe bunurile imobile agricole și silvice neevreiești*, în Budapești Kozlony nr. 194 din 26.08.1944, p. 2
92. Decretul nr. 3230/1944 ME din 6 septembrie 1944, referitor la promovarea utilizării bunurilor imobiliare dobândite pe baza Legii XV/1942, în nr. 206 din 10 septembrie 1944, p. 2-3

93. Dispoziția nr. 3900/1944 a Comisarului Governamental pentru rezolvarea problemelor de drept privind averile și bunurile materiale evreiești în problema strănerii și valorificării articolelor de îmbrăcăminte, lenjerie, încălțăminte părăsite de evrei, respectiv ieșite în alt mod din păstrarea sau de sub dispoziția evreilor în baza prevederilor Decretului nr. 2650/1944 ME.⁴

Prin aceste acte normative de mai sus, toate din perioada 1940-1943, evreilor și românilor din această parte a țării le-au fost încălcate rând pe rând toate drepturile fundamentale ce mai apoi vor fi consemnate în Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Dreptul Fundamental privitor la libertatea de gândire, conștiință și religie a fost grav vătămat prin confiscarea tuturor obiectelor de cult, dărâmarea multor biserici, confiscarea caselor parohiale, etc. Față de aceste acte există nenumărate dovezi, cum ar fi declarații ale multor preoți și rabini ai vremii, iar din lipsa de spațiu vom cita doar câteva dintre ele, din care una aparține preotului Ștefan Barboș ce arăta la 6 august 1941 ”Consternat și surprins am primit ordinul nr. 114/1941 al Direcției Regionale din Satu Mare prin care mi-ați comunicat prin ordinul d-voastră 1100/1940-1941 și prin care am fost obligat a preda până la 1 septembrie 1941, deci în termen de cinci zile biserica noastră ortodoxă din localitate pentru a servi scopurilor de Educație Fizică, respectiv sala de gimnastică pentru liceul din localitate”⁵. Cu privire la încălcarea flagrantă a aceluiași drept precum și a interzicerii discriminării și a muncii forțate, drepturi de asemenea legiferați mai târziu în același act de la Roma (1950), amintim o notă a serviciului Special de Informații privitoare la deznaționalizarea românilor din 23 octombrie 1942 cu nr. 7993, prezentând un caz tipic de constrângere a românilor a trece la religia reformată: ”În cursul lunii septembrie 1942, preotul militar, colonel Vitez Huscar, mergând la fratele sau învățător în comuna Păulești, a adunat la casa acestuia cele 30 de familii greco catolice, propunându-le să treacă la reformați; deoarece Românii au refuzat colonelul Huszar a intervenit la Cercul de Recrutare Seini, fapt în urma căruia toți bărbații români din Păuleștiau fost concentrați în armata sau în lăgare de muncă forțată”⁶

Soarta populației evreiești nu a fost nici ea mai bună, discriminarea etnică a ajuns până într-acolo încât erau obligați să poarte pe haine steaua lui David, pentru a fi ușor individualizați. Desi aceștia la începutul ocupației Hortisto naziste s-au bucurat spre deosebire de români de un tratament mai blând anii ce au urmat lui '40 au demonstrat că atrocitățile asupra acestei minorități vor merge până la extrem. Într-un raport trimis în 1944 la Berlinda către Guvernul Ungariei se arată că: ”*In prima fază au fost arestați 150.000 evrei. Am planificat ca în toate localitățile să se mai facă arestări a 250.000-300.000 evrei. Zilnic vom transporta 3000 de evrei . . . cu gara de destinație Auschwitz*”⁷. În perioada 1940-1944 au fost deportați și masacrați de către Hortiști și naziști Carei (Satu Mare) 4951 evrei și s-au întors 410, Satu Mare 15.000 și s-au întors 1200, Somes 12.000 și s-au întors 3341.⁸

Comunitatea evreiască din Transilvania de Nord-Vest a suferit, de asemenea, ca urmare a campaniei purtate de autoritățile maghiare împotriva evreilor “*străini*”, în vara anului 1940 și 1941. Foarte greu au fost lovite multe dintre comunitățile din județele Maramureș și Satu Mare, unde un număr nedeterminat de evrei au fost arestați ca “*străini*”. Între 16.000 și 18.000 de evrei au fost deportați din întreaga Ungarie fascisto-horthystă lângă Kamenet-Podolski, unde cei mai mulți dintre ei au fost uciși la sfârșitul lui august 1941. În acest lăgar s-a născut și juristul Nicolae Decsei, actualul președinte al Comunității Evreiești din Județul Satu Mare.⁹ Prima crimă abominabilă s-a săvârșit în comuna Medieșul Aurit (Satu Mare). Ea a vizat pe Gheorghe Petriceanu, primarul comunei. Astfel, după reîntoarcerea de la Adunarea de la Satu Mare, cinci unguri din Garda Zdrentăroșilor (asa se

⁴ Arhivele Statului Maramureș, fond Colecția de Documente nr. 125/1900 din 21 august 1944 și anexele sale. Mai vezi Vasile T. Ciubăncan, Maria I. Ganea, V. Ronca, *Drumul Holocaustului, Calvarul evreilor din Nord-Vestul Transilvaniei sub ocupația Ungariei fascisto-horthystă, 5 sept. 1940 – 25 oct. 1944*, Ed. Ciubăncan, Cluj-Napoca, 1995, p. 14-15

⁵ Ion Corneanu, Vasile Mois “Golgota Satmareana”, 1940-1941, f 131

⁶ Arhiva Parohiala din Comuna Paulesti

⁷ Mihai Fatu, Mircea Musat < teroarea Horthysta in Nord Vestul Romaniei septembrie 1940- octombrie 1944, Bucuresti 1985

⁸ Raul Sorban, Salvarea Evreilor din Prigoana horthysta, mai vezi “flacara lui Adrian Paunescu”, anul II, 21, martie 2002.

⁹ Arhiva Asociației județene Satu Mare a Romanilor refugiați, expulzați și deportați în urma div tatului de la 30 august 1940

autointitulau) din localitate cu sprijinul a trei jandarmi cu pană de cocoș la pălărie s-au prezentat la casa fostului primar Gheorghe Petriceanu, l-au ridicat și apoi l-au batut până și-a pierdut cunoștința: *“Toată această scenă bestială s-a desfășurat în fața bisericii românești. Apoi l-au târât până la marginea comunei, aici l-au dezbrăcat la pielea goală, apoi l-au castrat, apoi cu baionete i-au tăiat ambele mâini și picioare, apoi i-au scos ochii, i-au tăiat gâtul, iar pe locul tăieturii i-au fost introduse cu baioneta cârpe. După un asemenea supliciu, criminalii vazând că victima nu mai miscă, i-au tras trei gloanțe în cap și în torace, apoi au aruncat-o în șanț. Tot în 6 septembrie a fost bătut sălbatic Petre Codreanu, care, în urma schingiuirilor bestiale, nu și-a revenit niciodată. Tot în 6 septembrie, au fost adunați la sediul jandarmeriei toți românii indiferent de sex sau vârstă. Au fost bătuți până la sânge, pentru ca să spună unde sunt ascunse armele și armamentul. Din 7 septembrie și până în 10 septembrie, grupuri de huligani unguri constituiți în grupe, la adăpostul nopții au spart toate geamurile caselor, apoi gardurile. La fiecare casă de români lăsau câte un afiș pe care scria “Horthy Miklos – Teleky, az olahok menenek ki! (Horthy Miklos – Teleki – afară cu românii din Ardeal)”¹⁰*

Evident ca în toate aceste situații nu se poate nici măcar vorbi de existența vreunui drept fundamental, aceste persoane au fost persecutate, masacrate și condamnate la moarte fără nici un fel de apărare, iar despre un proces echitabil considerăm ca nu mai începe nici în discuție.

Este o rușine pentru întreaga istorie a regiunii că aceste lucruri s-au întâmplat, dar faptul ca astfel de atrocități și nenorociri au avut loc în întreaga Europa a deschis calea către legiferarea în Carta Organizației Națiunilor Unite a drepturilor Fundamentale ale Omului, unde în 1945 problematica minorităților a fost pusă într-un cadru cu totul nou determinat în mod esențial de premisa fixată în art. 1, paragraful 3 care stabilește ca unul din țelurile Națiunilor Unite ”promovarea și încurajarea respectării drepturilor omului și a libertăților fundamentale pentru toți, fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie”¹¹ și apoi consemnarea lor în Convenția Europeană a Drepturilor Omului, care pe lângă celelalte drepturi fundamentale, în art. 14, intitulat **Interzicerea discriminării** arată: „Exercitarea drepturilor și Libertăților recunoscute de prezenta convenție trebuie sa fie exercitate fără nici o deosebire, bazată în special pe rasă, culoare, limba, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație.”

Universalitatea recunoașterii și apărării drepturilor omului impune în mod necesar aplicarea lor egală pentru toți indivizii: *”toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi”* proclamă primul articol al Declarației Universale a Drepturilor Omului din 1948. Aceasta înseamnă că drepturile și libertățile fundamentale sunt recunoscute tuturor indivizilor, fără nici o deosebire oricare ar fi izvorul ei, adică fără nici o discriminare.¹²

Principiul nediscriminării este înscris practic în toate tratatele și documentele internaționale de protecție a drepturilor omului.¹³ Acest principiu presupune aplicarea unui tratament egal tuturor indivizilor, care sunt egali în drepturi. Conceput astfel principiul nediscriminării apare ca o forma modernă și perfecționată a principiului egalității în fața legii.¹⁴

Gestiunea societăților umane, a comunităților omenești mai largi presupune cu necesitate instituirea unor reguli de conduită, crearea instituțiilor publice cu rol de cadru de desfășurare a vieții sociale în conformitate cu regulile stabilite și făurirea mecanismelor corespunzătoare de garantare și chiar impunere a acestor reguli pentru păstrarea ordinii și păcii sociale. Așadar, dreptul este chemat ca armonizeze relațiile dintre diferite grupuri în societate și să prevină acele frustrări din relațiile interumane și intergrupuri care pot degenera în conflicte, așa cum s-a întâmplat în anii 1940 pe plaiurile Ardealului de Nord.

¹⁰ Raport prezentat în adunarea eparhiei Clujului nr. 5255 din 26 octombrie 1945, face referiri concrete în Ion Corneanu, Vasile Mois, “Golgota Satmareana”, 1940-1941

¹¹ Dr. Alexandru Farcas, Dreptul Internațional al Drepturilor Omului și Problema Minoritatilor Naționale, pag. 51

¹² Corneliu Barsan, Convenția Europeană a drepturilor Omului, Comentariu pe articole, pag. 889.

¹³ Corneliu Barsan, Convenția Europeană a drepturilor Omului, Comentariu pe articole

¹⁴ Corneliu Barsan, Convenția Europeană a drepturilor Omului, Comentariu pe articole

Asadar sistemul general de protectie a drepturilor omului universale recunoaste si subsistemul acestuia de protectie internationala a minoritatilor nationale, acestea fiind o realitate a vietii internationale care nu poate si nici nu trebuie ignorata sau subevaluată.¹⁵ Pe de alta parte, tocmai existenta minoritatilor nationale, a respectarii drepturilor fundamentale ale acestora de catre țara „gazdă”, a principiilor reglementate de legislatia internatională, dar si a unei bune convietuiri laolalta îi crează acelei țări stabilitate în relațiile internationale, siguranța împotriva oricăror atacuri din partea țărilor ce vor avea în aceasta minorități, dar și o mai bună deschidere internationala în orice fel de relații.

---

¹⁵ Dr. Alexandru Farcas, Dreptul International al Drepturilor Omului si Problema Minoritatilor Nationale,